

Список використаних джерел:

1. Решетнікова І.Л. Внутрішній маркетинг в системі маркетингу підприємства / І.Л. Решетнікова // Маркетинг і менеджмент інновацій. 2015. Випуск № 1. С. 45–55.
2. Трапаїдзе С.М. Удосконалення класифікації факторів впливу на вибір маркетингової стратегії підприємства / Трапаїдзе С.М. // Економіка та управління національним господарством. 2016. Випуск 5. С. 116–121.
3. Тенденції та оцінка чинників підвищення ефективності функціонування підприємств машинобудування : [монографія] / За ред. проф. В.М. Нижника, доц. М.В. Ніколайчука. Хмельницький: ХНУ, 2010. 398 с.
4. Чухрай Н.І. Промисловий маркетинг у сучасних умовах господарювання / Н.І. Чухрай // Національний університет «Львівська політехніка». 2013. С. 92–98.
5. Христофор О.В. Застосування маркетингового аналізу як висхідний етап конкурентної боротьби / О.В. Христофор, Т.С. Мельник, С.О. Сіренко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2007. № 594. С. 345–351.
6. Бойчук І.В. Маркетинг промислового підприємства. [текст] : навч. посіб. / І.В. Бойчук, А.Я. Дмитрів. К.: «Центр учбової літератури», 2014. 360 с.
7. Тематический портал «Маркетинг» // Document HTML. URL: <http://marketing.web-3.ru>.
8. Організаційна структура маркетингових підрозділів. URL: <http://marketing-helping.com/konspekti-lekcz/20-kurs-lekczj-disiplna-qosnovi-marketinguq/352-organizaczjna-struktura-marketingovixn-pdrozdlv.html>.

УДК 658.14/17:[688:005.921.1:33]

Меліхова Т.О.,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту,
Запорізька державна інженерна академія

УЗАГАЛЬНЕННЯ ІСНУЮЧИХ МЕТОДИК ОЦІНКИ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ОСНОВНОГО ЕЛЕМЕНТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Меліхова Т.О. Узагальнення існуючих методик оцінки рівня фінансової безпеки як основного елемента економічної безпеки підприємства. Проведений аналіз методів оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства, наведених у науковій літературі, показав, що серед науковців існують різні підходи до вибору як самих методик, так і системи показників чи критеріїв обрахунку. Проведене узагальнення дало змогу виділити основні, такі як: 1) методика, яка побудована на функціональних складниках фінансової безпеки як основного складника економічної безпеки; 2) методика ефективності механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки; 3) методика оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання, розроблена на підставі економіко-математичного підходу, що використовує функціональну залежність; 4) методика оцінки рівня фінансово-економічної безпеки, розроблена на підставі підходу оцінки фінансової стійкості підприємства, що визначається інтегральним показником; 5) методика оцінки рівня фінансово-економічної безпеки, розроблена на підставі ресурсно-функціонального підходу, яка визначає рівень фінансово-економічної безпеки на основі оцінки ступеня використання ресурсів суб'єктів господарювання за кожним функціональним складником; 6) методика оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства, визначена на основі бальних оцінок; 7) методика оцінки рівня фінансово-економічної безпеки, розроблена на підставі підходу дослідження грошових потоків, тому оцінку ефективності формування грошових потоків здійснюють за розрахунком чистого грошового потоку; 8) методика оцінки рівня фінансово-економічної безпеки, розроблена на підставі індикаторного підходу; 9) методика оцінки рівня фінансово-економічної безпеки, побудована на підставі підходів економіко-математичного моделювання; 10) методика оцінки рівня фінансово-економічної безпеки із застосуванням графічного підходу.

Ключові слова: оцінка, рівень, фінансова безпека, економічна безпека підприємства, методика

Меліхова Т.О. Обобщение существующих методик оценки уровня финансовой безопасности как основного элемента экономической безопасности предприятия. Проведенный анализ методов оценки уровня финансовой безопасности предприятия, приведенных в научной литературе, показал, что среди ученых существуют различные подходы, к выбору как самых методик, так и системы показателей или критериев расчета. Проведенное обобщение позволило выделить основные, такие как: 1) методика, которая построена на функциональных составляющих финансовой безопасности как основной составляющей экономической безопасности; 2) методика эффективности механизма обеспечения финансово-экономической безопасности; 3) методика оценки уровня финансово-экономической безопасности субъектов хозяйствования, разработанная на основании экономико-математического подхода, которая использует функциональную зависимость; 4) Методика оценки уровня финансово-экономической безопасности, разработанная на основании подхода оценки финансовой устойчивости предприятия и определяется интегральным показа-

телем; 5) Методика оценки уровня финансово-экономической безопасности, разработанная на основании ресурсно-функционального подхода, которая определяет уровень финансово-экономической безопасности на основе оценки степени использования ресурсов субъектов хозяйствования по каждой функциональной составляющей; 6) Методика оценки уровня финансово-экономической безопасности предприятия на основе балльных оценок; 7) методика оценки уровня финансово-экономической безопасности, разработанная на основании подхода исследования денежных потоков, поэтому оценку эффективности формирования денежных потоков осуществляют по расчету чистого денежного потока; 8) методика оценки уровня финансово-экономической безопасности, разработанная на основании индикаторного подхода; 9) методика оценка уровня финансово-экономической безопасности, построенная на основании подходов экономико-математического моделирования; 10) методика оценки уровня финансово-экономической безопасности с применением графического подхода.

Ключевые слова: оценка, уровень, финансовая безопасность, экономическая безопасность предприятия, методика.

Melikhova T. Generalization of existing methods for assessing the level of financial security as the main element of the company's economic security. The purpose of the article is to generalize the existing methods of determining the assessment of the level of financial security as the main element of the company's economic security. The current stage of economic development in Ukraine and the world necessitates the adoption of rather complicated decisions on the part of the management on how to protect the company from the negative factors of the external and internal environment, as well as the actions of competitors. The development of methods for assessing financial security of an enterprise has an important methodological value, since objective and timely determination of its level is one of the main tasks of management. The analysis of the methods of assessing the level of financial security of the enterprise, given in the scientific literature, has shown that among scientists there are different approaches, both to the choice of the methods themselves and the system of indicators or criteria of calculation. The generalization made it possible to identify the main ones, namely: 1. Methodology based on the functional components of financial security as the main component of economic security. 2. Methodology of the effectiveness of the mechanism of providing financial and economic security. 3. Method of evaluation of the level of financial and economic security of economic entities, developed on the basis of the economic-mathematical approach and uses a functional dependence. 4. Methodology for assessing the level of financial and economic security developed on the basis of the approach of assessing the financial stability of the enterprise and determined by the integral indicator. 5. The methodology for assessing the level of financial and economic security, developed on the basis of a resource-functional approach, which determines the level of financial and economic security, based on the assessment of the degree of use of resources of economic entities for each functional component. 6. The methodology for assessing the level of financial and economic security of an enterprise is determined on the basis of ball assessments. 7. The methodology for assessing the level of financial and economic security, developed on the basis of the approach to studying cash flows, so the assessment of the effectiveness of cash flow formation is carried out on the basis of the calculation of net cash flow. 8. Methodology for assessing the level of financial and economic security, developed on the basis of the indicator approach. 9. Methodology for assessing the level of financial and economic security, built on the basis of economic and mathematical modeling approaches. 10. Methodology for assessing the level of financial and economic security, using a graphical approach. Prospects for further research consist of a more detailed consideration of issues related to the development of methodological approaches to assessing the level of economic security of an enterprise in order to select the best for the diagnosis of external and internal threats.

Key words: assessment, level, financial safety, enterprise economic safety, methodology.

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні найбільш привабливою формою господарювання є малі підприємства, де керівники під час відкриття власного бізнесу дуже ретельно ставляться до підбору персоналу. У штаті вони передбачають посади бухгалтера, керівника, менеджера, але економлять на посадах економістів та фінансистів покладаючи їх обов'язки на бухгалтерську службу. Але це неправильне рішення, так як потрібно своєчасно проводити аналіз фінансового стану та фінансових результатів підприємства, а також діагностику вірогідності банкрутства. Через часту зміну законодавства, велике завантаження, пов'язане з веденням обліку, складанням та подачею фінансової і податкової звітності, у бухгалтерів не завжди є час аналізувати та прогнозувати діяльність підприємства. Відсутність контролю за фінансовим станом підприємства може привести до банкрутства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методикам оцінки рівня фінансової безпеки як основного елемента економічної безпеки підприємства присвятили свої праці такі науковці, як К.С. Горячева [1], М.О. Кужелев, О.А. Маковська [2], І.П. Мойсеєнко, М.Я. Демчишин [3], О.В. Ареф'єва [4], Л.О. Чаговець [5; 6], Ю.Б. Кракос, Р.О. Разгон [7], Т.В. Кузнецова, Ю.Г. Ткачук [8], Ж.С. Шило [9], Н.А. Грицюк [10], О.В. Ареф'єва, Т.Б. Кузенко [11], Н.А. Хомяченкова [12], О.В. Малик [13], Д.І. Вайзер [14], Ю.М. Воробйов, О.І. Воробйова, О.Г. Блажевич [15], С.С. Герасименко, Н.А. Головач [16] О.М. Підхонний, Л.С. Яструбецька [17], І.О. Клопов [18], І.Я. Кулиняк [19], Т.Ю. Шахова [20], Ю.М. Воробйов [22], Г.О. Портнова [23], Н.О. Гнип [24], Л.О. Чаговець [25], В.І. Кириленко [26], І.П. Шульга [27], Н.Н. Пойда-Носик [28]. У процесі дослідження виявлено відсутність єдиної позиції науковців щодо

оцінки рівня фінансової безпеки як основного елемента економічної безпеки підприємства.

Формулювання цілей статті. Мета статті – узагальнити існуючі методики визначення оцінки рівня фінансової безпеки як основного елемента економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу. Виходячи з аналізу вищезазначених наукових джерел та власних міркувань, слід зазначити, що існуючі методики оцінки фінансової безпеки підприємства як основного складника економічної безпеки засновані на підходах окремих дослідників. Наведемо основні з них:

1. Методика оцінки, побудована на функціональних складниках фінансової безпеки як основної складової економічної безпеки, запропонована К.С. Горячевою [1]. Ця методика включає в себе такі розрахунки, як:

- рівень бюджетного складника, що потребує визначення частки податків і зборів, які сплачуються з прибутку підприємства у сумі прибутку, частка бюджетних кредитів (бюджетного фінансування) у сумі оборотних коштів (власних і позикових), відношення кредиторської заборгованості бюджету з податків і зборів. Математичне виведення загального індикатора через часткові коефіцієнти передбачає врахування їхніх вагових часток;

- рівень безпеки грошово-кредитного складника, який можна оцінювати такими показниками: часткою короткострокових кредитів (в тому числі в іноземній валюті у перерахунку на національну) у покритті нестачі власних оборотних коштів, наявністю заборгованості із заробітної плати працівникам, співвідношенням кредиторської та дебіторської заборгованості (чиста заборгованість). Загальний індикатор визначається через часткові коефіцієнти і передбачає врахування їхніх вагових часток;

- рівень безпеки валютної підсистеми, що визначається за такими показниками: часткою обсягу продажів за рахунок експортно-імпорتنих операцій у загальному обсязі продажів, співвідношенням кредиторської та дебіторської заборгованості з експортно-імпорتنих операцій. Загальний індикатор визначається через часткові коефіцієнти і передбачає врахування їхніх вагових часток;

- рівень безпеки за банківським складником, який можна визначати співвідношенням обсягів кредитів і депозитів підприємства;

- рівень безпеки за інвестиційним складником, що визначається відношенням капітальних вкладень (інвестицій) до обсягу основного капіталу підприємства;

- рівень безпеки за фондовою підсистемою;

- рівень безпеки за страховим складником, що визначається такими показниками: часткою застрахованого майна в основному капіталі; часткою застрахованого прибутку в загальному прибутку; відношенням страхових платежів зі страхування від нещасних випадків і захворювань до фонду оплати праці. Загальний індикатор визначається через часткові коефіцієнти і передбачає врахування їхніх вагових часток. Для оперативних цілей здійснення моніторингу стану фінансової безпеки підприємства (щоденного, тижневого, декадного аналізу) доцільно ввести і використовувати таке поняття, як діапазон (оперативний резерв) фінансової безпеки.

2. Методика ефективності механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки корпорацій, яка запропонована М.О. Кужелевим, О.А. Маковською [2], використовує частковий функціональний критерій рівня забезпечення фінансового складника економічної безпеки корпорації за допомогою аналізу завданого збитку та збитку, якому вдалося запобігти, а також витрат на реалізацію заходів щодо запобігання збитку.

3. Методика оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання, яку виділяють І.П. Мойсеєнко, М.Я. Демчишин [3, с. 251–263], О.В. Ареф'єва [4, с. 110–112], Л.О. Чаговець [5, с. 185–189; 6, с. 177–186], розроблена на підставі економіко-математичного підходу та побудована на функціональній залежності показників.

4. Методика оцінки рівня фінансово-економічної безпеки, важливість якої відзначає Ю.Б. Кракос, Р.О. Разгон [7], Т.В. Кузнецова, Ю.Г. Ткачук [8, с. 183], Ж.С. Шило [9, с. 22, 25], розроблена на підставі підходу оцінки фінансової стійкості підприємства, а її комплексну величину визначають інтегральним показником.

5. Методика оцінки рівня фінансово-економічної безпеки, яку виділили Н.А. Грицок [10, с. 69], О.В. Ареф'єва, Т.Б. Кузенко [11, с. 99–101], Н.А. Хомяченкова [12, с. 12–16], розроблена на підставі ресурсно-функціонального підходу та визначає рівень фінансово-економічної безпеки на основі оцінки ступеня використання ресурсів суб'єктів господарювання за кожним функціональним складником.

6. О.В. Малик визначає методику рівня фінансово-економічної безпеки підприємства на основі бальних оцінок, тобто інтегральний показник формується із суми бальних оцінок коефіцієнтів за кожною групою показників. Розрахованим значенням показників присвоюється відповідна бальна оцінка рівня показника від одного до п'яти, де «1» – критичний, «2» – мінімальний, «3» – достатній, «4» – нормативний, «5» – абсолютний рівень показника [13].

7. Методика оцінки рівня фінансово-економічної безпеки, про яку наголосив Д.І. Вайзер, розроблена на підставі підходу дослідження грошових потоків, тому оцінку ефективності формування грошових потоків здійснюють за розрахунком чистого грошового потоку, який характеризується різницею між надходженням і витрачанням грошових коштів у певному інтервальному періоді. За відношенням позитивного і негативного грошових потоків визначають рівні окупності і завантаження грошових витрат. Рівень завантаження грошових витрат повинен бути більше 1.0 і показує скільки грошових надходжень формує кожна гривня грошових витрат. Достатність створеного чистого грошового потоку з позицій потреб підприємства щодо формування приросту активів, створення резервного капіталу і виплати дивідендів. Показники рівня доходності грошових потоків визначають за відношенням чистого грошового потоку до величини грошових надходжень та суми грошових витрат [14]. Також загальний рівень фінансової безпеки підприємств для відкритих акціонерних товариств науковці Ю.М. Воробйов, О.І. Воробйова, О.Г. Блажевич пропонують визначати за допомогою математичної моделі, розрахованої на підставі аналізу грошових потоків, тому визначають

коефіцієнт достатності чистого грошового потоку за умови, що середній термін між вихідним і вхідним потоком не перевищує одного місяця [15].

Оцінку фінансової безпеки підприємства С.С. Герасименко, Н.А. Головач [16] та О.М. Підхонний, Л.С. Яструбецька [17, с. 63] пропонують здійснювати на основі дослідження грошових потоків підприємств, а саме показника чистого грошового потоку в розрізі видів фінансово-господарської діяльності підприємства за допомогою розробленої матриці динамічної фінансової рівноваги. С.С. Герасименко, Н.А. Головач вважають, що показник чистого грошового потоку є одним з індикаторів результативності господарської діяльності підприємства та визначає його фінансовий стан. Автори згаданий показник пропонують розраховувати в розрізі видів діяльності, враховуючи той факт, що додатна величина сукупного чистого грошового потоку не завжди є гарантом фінансової стійкості підприємства, оскільки грошові потоки тісно пов'язують усі сфери діяльності підприємства – операційну, фінансову та інвестиційну. Також О.М. Підхонний, Л.С. Яструбецька [17] пропонують розраховувати якісний показник рівня фінансової безпеки підприємства, що визначається експертним шляхом. На нашу думку, використання у вигляді індикатора чистого грошового потоку, який відображає кінцевий результат від кожного виду діяльності, є дуже цікавим, незважаючи на те, що використовує абсолютні, а не відносні показники, тому може застосовуватися для досягнення поточної мети.

8. Методика оцінки рівня фінансово-економічної безпеки, яку описав І.О. Клопов, розроблена на підставі індикаторного підходу. У загальному вигляді підмодель комплексної оцінки поточного рівня фінансової безпеки підприємства можна представити як функцію багатьох змінних. Для застосування моделі оцінки фінансової безпеки підприємства необхідно використати підмодель оцінки кожної з груп індикаторів, а саме: оцінки ліквідності, оцінки фінансової стійкості, оцінки надійності підприємства; оцінки рентабельності підприємства; оцінки фінансової безпеки підприємства [18]. Рівень фінансової безпеки Т.Г. Васильців, В.І. Волошин, О.Р. Бойкевич, В.В. Каркавчук [19], І.Я. Кулиняк, О.І. Глянцева [20], Ж.С. Шило [9, с. 22–23] пропонують оцінювати на основі визначення інтегрального показника оцінювання рівня фінансової безпеки від еталонного [19, с. 179].

9. Методика оцінки рівня фінансово-економічної безпеки, виділена Т.Ю. Шаховою, В.М. Антоненко, побудована на підставі підходів економіко-математичного моделювання. Критерієм фінансової безпеки запропонована методика, яка визначає інтегральний рівень фінансової безпеки. Загальна ідея цього методу полягає в тому, що рівень фінансової безпеки підприємства являє собою функцію багатьох змінних – показників діяльності підприємства [21]. Методика оцінки рівня фінансово-економічної системи, що запропонована К.В. Измайловою [22], ґрунтується на побудові багатофакторної моделі забезпечення фінансової безпеки на підприємствах за допомогою алгоритму лінійної багатофакторної функції та дорівнює сумарному добутку внутрішніх факторів на коефіцієнти ваги кожного з них.

10. Методика оцінки рівня фінансово-економічної безпеки, яку обґрунтували Г.О. Портнова, В.М. Антоненко [23], Н.О. Гнип, Н.В. Юхно [24], ґрунтується на використанні експрес-оцінки із застосуванням графічного підходу. Нормальні значення індикаторів обмежують зону нормального рівня безпеки підприємства, критичні – зону критичного рівня, критичні плюс дельта – передкризову зону [23, с. 351].

Деякі автори розглядають та оцінюють окремі складники фінансової безпеки як основного елемента економічної безпеки підприємства (зокрема, К.С. Горячева [1] – бюджетний, грошово-кредитний, валютний, банківський, страховий та фондовий). В.І. Кириленко [26] виділяє емісійну фінансову безпеку, І.П. Шульга [27] досліджує окремі функціональні складники фінансової безпеки, а саме інвестиційну безпеку.

На думку Н.Н. Пойда-Носик, фінансова безпека підприємства як основний елемент економічної безпеки є системною категорією та має внутрішню та зовнішню структурну будову. Внутрішню структуру становлять елементи, які формуються під впливом внутрішнього середовища і залежать від управлінських рішень менеджерів та власників. До них належать такі функціональні складники, як операційна, інвестиційна, емісійна, кредитна безпеки, кожна з яких, своєю чергою, теж може бути представлена як сукупність підсистем. Зовнішня структурна побудова представлена елементами, які значною мірою залежать від зовнішнього середовища і меншою мірою – від управлінських рішень менеджерів та власників. До таких елементів доречно віднести валютну, страхову, фондову, банківську, податкову (бюджетну), інтерфейсну безпеки [28].

Висновки. Сучасний етап розвитку економіки в Україні та світі зумовлює необхідність прийняття досить складних рішень з боку керівництва щодо способу побудови захисту свого підприємства від негативних чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, а також дій конкурентів. Розроблення методів оцінювання фінансової безпеки підприємства має важливе методологічне значення, оскільки об'єктивне і своєчасне визначення її рівня є одним із головних завдань управління.

Проведений аналіз методів оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства, наведених у науковій літературі, показав, що серед науковців існують різні підходи до вибору як самих методик, так і системи показників чи критеріїв обрахунку. Проведене узагальнення дозволило виділити основні, такі як: 1) методика, яка побудована на функціональних складниках фінансової безпеки як основного складника економічної безпеки; 2) методика ефективності механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки; 3) методика оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання, розроблена на підставі економіко-математичного підходу, що використовує функціональну залежність; 4) методика оцінки рівня фінансово-економічної безпеки, розроблена на підставі підходу оцінки фінансової стійкості підприємства, що визначається інтегральним показником; 5) методика оцінки рівня фінансово-економічної безпеки, розроблена на підставі ресурсно-функціонального підходу, яка визначає рівень фінансово-економічної безпеки на основі оцінки ступеня використання ресурсів суб'єктів господарювання за кожним функціональним складником;

6) методика оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства, визначена на основі бальних оцінок; 7) методика оцінки рівня фінансово-економічної безпеки, розроблена на підставі підходу дослідження грошових потоків, тому оцінку ефективності формування грошових потоків здійснюють за розрахунком чистого грошового потоку; 8) методика оцінки рівня фінансово-економічної безпеки, розроблена на підставі індикаторного підходу; 9) методика оцінки рівня фінансово-

економічної безпеки, побудована на підставі підходів економіко-математичного моделювання; 10) методика оцінки рівня фінансово-економічної безпеки із застосуванням графічного підходу.

Перспективи подальших досліджень полягають у детальнішому розгляді питань, пов'язаних із розробленням методичних підходів до оцінки рівня економічної безпеки підприємства з метою вибору оптимальних для діагностування зовнішніх та внутрішніх загроз.

Список використаних джерел:

1. Горячева К.С. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства / К.С. Горячева // URL: <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3159/1/Gorjacheva.pdf>.
2. Кужелев М.А. Финансовая безопасность: государство, регион, личность / М.А. Кужелев, Е.А. Маковская // Ломоносов 2001 : сб. тезисов и докладов на международной конференции. М.: МГУ им. М.В. Ломоносова, МАКС Пресс, 2001. С. 129–130.
3. Мойсеєнко І.П. Економетричний аналіз стану економічної безпеки суб'єктів господарювання / І.П. Мойсеєнко, М.Я. Демчишин ; голов. ред. Р.І. Тринько // *Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутрішніх справ* : зб. наук. праць. Сер. Економічна. Львів, 2010. Вип. 3. С. 251–263.
4. Ареф'єв В.О. Моделювання управлінських впливів щодо формування системи фінансової безпеки підприємств / В.О. Ареф'єв // *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2011. № 36. С. 110–112.
5. Чаговец Л.О. Модель оцінки рівня фінансової складової економічної безпеки підприємства / Л.О. Чаговец // *Математичні моделі та інформаційні технології в сучасній економіці* : монографія ; за ред. д-ра екон. наук, проф. А.О. Єпіфанова. Суми: УАБС НБУ, 2007. 246 с.
6. Чаговец Л.О. Застосування апарату нечіткої логіки для оцінки рівня економічної безпеки підприємства / Л.О. Чаговец // *Сучасні та перспективні методи і моделі управління в економіці* : монографія : у 2 ч. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. А.О. Єпіфанова. Суми : УАБС НБУ, 2008. Ч. 1. С. 177–186.
7. Кракос Ю.Б. Управління фінансовою безпекою підприємств / Ю.Б. Кракос, Р.О. Разгон // *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики*. 2008. № 1(1). С. 86–97.
8. Кузнєцова Т.В. Інтегральна оцінка фінансової безпеки підприємства / Т.В. Кузнєцова, Ю.Г. Ткачук // URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvse/2010_4/20.pdf.
9. Конспект лекцій з дисципліни «Технологія діяльності аналітиків з питань фінансово-економічної безпеки» для студентів спеціальності 8.18010014 «Управління фінансово-економічною безпекою» / Ж.С. Шило. Рівне: НУВГП, 2014. 49 с.
10. Грицюк Н.А. Методичні підходи до обґрунтування індикаторів оцінки рівня фінансової безпеки підприємства / Н.А. Грицюк // *Проблеми науки*. 2008. № 6. С. 31–35.
11. Ареф'єва О.В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки / О.В. Ареф'єва, Т.Б. Кузенко // *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 1. С. 98–103.
12. Хомяченкова Н.А. Механизм интегральной оценки устойчивости развития промышленных предприятий : автореф. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / Н.А. Хомяченкова ; Моск. гос. ин-т электрон. техники (техн. ун-т). М., 2011. 21 с.
13. Малик О.В. Показники оцінки фінансової безпеки підприємств: критерії та детермінантні характеристики / О.В. Малик // URL: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/1183>.
14. Вайзер Д.І. Концептуальні підходи щодо сутності та методів оцінки фінансової безпеки підприємства / Д.І. Вайзер // URL: <http://C:/Users/Nout/Desktop/метод%20рівня%20фін%20безпеки/КОНЦЕПТУАЛЬНІ%20ПІДХОДИ%20ЩОДО%20СУТНОСТІ%20ТА%20МЕТОДІВ%20ОЦІНКИ%20ФІНАНСОВОЇ%20БЕЗПЕКИ%20ПІДПРИЄМСТВА.html>.
15. Воробйов Ю.М. Фінансова безпека будівельних підприємств: монографія / Ю.М. Воробйов, О.І. Воробйова, О.Г. Блажевич. Сімферополь: ВД «АРИАЛ», 2013. 180 с.
16. Герасименко С.С. Передбачення фінансового стану підприємства при оцінці його здатності до продовження діяльності / С.С. Герасименко, Н.А. Головач // *Актуальні проблеми економіки*. 2003. № 4. С. 2–4.
17. Підхонний О.М. Індикатори оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання / О.М. Підхонний, Л.С. Яструбецька // *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*. Збірник наукових праць. Луцький державний технічний університет Випуск 4(16). Ч. 2. Луцьк, 2007. С. 73–76.
18. Клопов І.О. Управління економічною безпекою промислового підприємства. / І.О. Клопов // URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Natural/Vznu/eco/2011_1/043-52.pdf.
19. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : монографія / Т.Г. Васильців, В.І. Волошин, О.Р. Бойкевич ; за ред. Т.Г. Васильціва. Львів, 2012. 386 с.
20. Кулиняк І.Я. Фінансова безпека підприємства: сутність та оцінювання її рівня / І.Я. Кулиняк, О.І. Глянцева // URL: http://nltu.edu.ua/nv/Archive/2015/25_1/49.pdf.
21. Шахова Т.Ю. Забезпечення фінансової безпеки суб'єкта господарювання / Т.Ю. Шахова, В.М. Антоненко // URL: <http://ea.donntu.edu.ua/bitstream/123456789/16700/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%8C%D1%8F%206%20%D0%90%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%20%D0%A8%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B0.doc>.
22. Воробйов Ю.М. Особливості методики розрахунку рівня фінансової безпеки на залізничному транспорті / Ю.М. Воробйов, В.А. Горб, О.І. Почечун // URL: http://ev.nmu.org.ua/docs/2011/3/EV20113_063-068.pdf.
23. Портнова Г.О. Фінансова безпека підприємств: сучасні погляди щодо сутності та оцінки / Г.О. Портнова, В.М. Антоненко // *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. № 1. 2012. С. 345–355.
24. Гнип Н.О. Оцінка фінансово-економічної безпеки неприбуткових організацій / Н.О. Гнип, Н.В. Юхно // URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_15/5/20.pdf.

25. Чаговець Л.О. Моделі оцінки та аналізу економічної безпеки підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.11 «Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці» / Л.О. Чаговець. Харків, 2010. 21 с.

26. Кириленко В.І. Інвестиційна складова економічної безпеки: Автореф. дис... докт. екон. наук: 08.01.01 / В.І. Кириленко; [Київ. нац. ун-т ім. В. Гетьмана]. Київ, 2006. 36 с.

27. Шульга І.П. Формування системи економічної безпеки емісійної діяльності акціонерних товариств: Дис... докт. екон. наук: 21.04.02 / І.П. Шульга; [Ун-т економіки і права «Крок»]. К., 2011. 515 с.

28. Пойда-Носик Н.Н. Науково-методичні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства / Н.Н. Пойда-Носик. URL: <http://journals.urau.com/index.php/2225-6407/article/view/16019>.

УДК 331.108.37

Орленко О.В.,

доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри готельно-ресторанної справи,
Херсонський державний університет

Жуйков Г.Є.,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів, обліку і оподаткування,
Міжнародний університет бізнесу і права

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕРСОНАЛУ – ОСНОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

Орленко О.В., Жуйков Г.Є. Професійний розвиток персоналу – основа ефективності готельно-ресторанного бізнесу. У статті наголошується на необхідності професійного розвитку персоналу підприємств готельно-ресторанного бізнесу в умовах постійних змін у характері і змісті їхньої професійної діяльності. Розглянуто фактори професійного розвитку персоналу підприємств, що охоплюють процеси їхньої адаптації та безперервного професійного навчання на виробництві.

Ключові слова: персонал, менеджер, готельно-ресторанний бізнес, професійне навчання, стажування.

Орленко О.В., Жуйков Г.Є. Профессиональное развитие персонала – основа эффективности гостинично-ресторанного бизнеса. В статье подчеркивается необходимость профессионального развития персонала предприятий гостинично-ресторанного бизнеса в условиях постоянных изменений в характере и содержании их профессиональной деятельности. Рассмотрены факторы профессионального развития персонала предприятий, охватывающих процессы их адаптации и непрерывного профессионального обучения на производстве.

Ключевые слова: персонал, менеджер, гостинично-ресторанный бизнес, профессиональное обучение, стажировка.

Orlenko O.V., Zhykov G.E. Professional development of the staff is the basis of the efficiency of hotel and restaurant business. The article emphasizes the necessity of professional development of personnel of enterprises of hotel and restaurant business in the conditions of constant changes in the nature and content of their professional activities. The factors of professional development of the personnel of the enterprises, covering the processes of their adaptation and continuous professional training in the enterprise are considered.

Key words: personnel, manager, hotel and restaurant business, professional training, internship.

Постановка проблеми. На сучасному етапі управління поведінкою людей стає вирішальною умовою, що забезпечує конкурентоспроможність підприємств і організацій, стабільність їх розвитку. Поведінковий підхід до управління діяльністю в організації готельно-ресторанного господарства – це один із пріоритетних напрямів менеджменту. Управління поведінкою персоналу з урахуванням особистісних, соціально-психологічних, мотиваційних та інших особливостей людей може сприяти отриманню значного економічного ефекту навіть без економічних витрат, тому мене-

джери, знаючи, розуміючи й усвідомлюючи індивідуальні особливості кожного працівника, можуть значно покращувати загальні результати роботи організації. Досвід діяльності підприємств готельно-ресторанного господарства показує, що розуміння керівництвом значення людського потенціалу, опора на нього є запорукою успішної діяльності [1].

Професійний розвиток персоналу — це використання зовнішніх чинників, що змушують працівника працювати ефективно і підвищувати свою результативність. Стимулювання буває позитивним і нега-